

Hem tingut recentment ocasió de llegir la traducció a l'italià de l'adaptació que Josep Franco va fer de Tirant lo Blanc, i aquesta nova incursió del cavaller valencià en una llengua altra que l'original bé mereix ésser comentada, tant més que va adreçada a un públic jüvenil. El llibre ha aparegut a la col·lecció Edes Ragazzi d'Editrice Democratica Sarda, Sàsser, una editorial molt activa en diversos camps, particularment en el de la narrativa i els llibres juvenils.

El traductor a l'italià és Antoni Arca, actiu escriptor i pedagog alguerès de gran inquietud i versatilitat. Antoni Arca ha traduït diversos llibres del català a l'italià, amb la qual cosa es perfila com un valuós element pont entre les dues cultures. Domina bé el sard, llengua en què també ha escrit i de la qual ha traduït al català i el castellà. Inicialment dedicat a l'ensenyament de minyons, ha treballat a Putifigari, regió de Sàsser, al mateix Sàsser i, actualment, exerceix a l'Alguer, on va néixer el 1956. Des de molt jove va interessar-se per les qüestions de Catalunya, i per recuperar el màxim de normalització de l'alguerès que només havia parlat al carrer i dins la família. Visità Catalunya quan encara era pràcticament un adolescent, i el País Valencià, i establí amistats sòlides. La seva activitat com escriptor, amb alguna incursió al sard, se centra en obres escrites en català o en italià: Significatius són alguns dels seus primers títols: "Lèxic Militant", (l'Alguer 1985) vocabulari italià català, amb alguna nota dialectal algueresa, "Cinc projectes de comèdia (l'Alguer 1994), "No tinc temps per Nobel" (Apeus, l'Alguer 1990) On es dibuixen tres línies de la seva presència en el món creatiu: la preocupació per la llengua, el teatre (particularment el jüvenil) i la poesia. Aquestes tres preocupacions corresponen en bona mesura al personatge inserit en l'ensenyament, car és a les aules i al pati de joc on ha posat en pràctica la literatura com una eina lúdica i per al desplegament de les facultats dels alumnes, ja sia en la confecció d'auques, de "poemes d'enginy" a la manera de Gianni Rodari, o escenificant.

El fet de l'ensenyament exclusiu en italià a l'Alguer, que amb el pas dels darrers anys tot just si ha canviat mínimament, l'ha fet produir llibres en italià i català a plana enfrontada: així fou imaginat i escrit el volum A E I O U, rondalles i cançons - Fiabe e canzoni (l'Alguer 1993). Aquesta experiència de text a dues llengües l'ha repetida, fora de la intenció juvenil, als poemes de Memòries d'un dia llarguíssim - versi da due lingue (l'Alguer 1993), per tornar al món juvenil amb l'obra de teatre Ramon i Lis, teatro per ragazzi, una obra situada al s.XVI, la vigília de la visita que l'emperador Carles d'Austria rei d'Espanya féu a l'Alguer (l'Alguer 1994). La preocupació per la realitat de les dues llengües a l'Alguer és palesa, sense oblidar que l'existència del català va revelar-la i fins actuar-la durant la seva acció pedagògica a Putifigari, dins el territori de parla sarda, on s'emprengué de fer imprimir petits contes realitzats per infants del seu grup-classe, on es barrejaven el sard, el català-alguerès i l'italià. Els minyons i minyones il·lustraren els seus llibres, i seria difícil de trobar enlloc més una realització editorial com aquesta, en què també alguns volumets eren del professor, posat al mateix nivell formal dels alumnes. (Apeus infantil, l'Alguer, 1991). D'aquesta manera els infants de la ruralia de la regió nord-oest de l'illa de Sardenya manejaven alguerès, sard i italià, i prenién consciència activa no únicament del sard, llengua pròpia del país i ben poc promoguda a l'escola, sinó també del català de l'Alguer, ciutat veïna i singular exemple lingüístic.

En italià Antoni Arca ha fet poesia i narrativa: Merloni indaga ^(Edes, Sàsser, 1991), novel·la paròdica sobre Philip Marlowe, amb intriga juvenil detectivesca, Pesciolini d'argento, ^(Edes, Sàsser, 1991) relat àcid i vigorós; i, en català, Els catalans no dormim mai, aplec de contes premiat amb el Premi Josep Pin i Soler, a Tarragona, el 1991, dins el concurs d'Omnium Cultural (El Mèdol, Tarragona 1991).

Arca és un cas singular dins el conjunt bigarrat de l'Alguer contemporània. Per damunt de tot se sent integrat a aquella cultura que, bé que multiforme,

3

té per a ell la base indiscutible catalana. Al començament de Els Catalans no dormim mai, afirma: "He nascut a l'Alguer, Sardenya. M'he fet gran en dues llengües estrangeres...". La seva preocupació per recuperar a nivell personal una llengua embastardida i en perill, el dugué a realitzar la tesi "de laurea" sobre el tema El Catalanisme a l'Alguer- Relazioni tra Alghero e la Catalogna 1864-1983, Università di Sassari 1983-84, inèdita, text que esdevé paradigmàtic de la preocupació pràcticament adolescent del llavors estudiant universitari per les arrels culturals alguereses.

Repeteix constantment i arreu la frase ^{que} figura com a motto als petits llibres que feia escriure als nens i nenes de la classe:

"Personalment, crec que els algueresos tinguem dret a tenir una llengua rica, i és per això, especialment per això, que, a qui no vol perdre l'idioma alguerès, suggereixo estudiar el català normatiu. Tanmateix, quan s'estudia una llengua, el primer nivell és el dialecte i per bona part, dialectal és la forma emprada en aquesta cançó."

Ell sap reconèixer ^{el} perill, tothora amenaçant per al desenvolupament de la llengua en el pla normatiu, perill que retorna ara i adés, i que és l'algueresització i la "separació" del català. Per això la seva opció és clarament de depuració de la llengua a l'Alguer, mantenint les formes identificadores. Ben abans que apareguessin els estàndards de l'I.E.C., ell caminava en aquella direcció.

En el camp de la traducció sembla inclinar-se per vertir a l'italià autors catalans, amb l'avantatge, impagable, de fer la traducció directament: ha traslladat obres de Josep Pla, Carles Duarte, Miquel Martí Pol, Josep Vallverdú, Joaquim Arenas, mentre del sard al català ens ha fet conèixer Dacia Maraini Antonio Cossu i el gran patriarca de la poesia sarda Franziscu Masala.

L'Alguer actual disposa essencialment d'estudiosos de la història del país, de conreadors de la versificació tradicional i dialectal, i d'uns pocs poetes de molt digna trajectòria. Però el cas d'Antoni Arca és el més globalment literari, degut al sentit de les multiformes vies empreses: la poesia lírica, la poesia experimental, la cançó (lletra i música), el teatre, la narrativa, i la traducció. I en tres llengües. Un personatge al qual només la manca efectiva de vincles renovats entre nosaltres i l'Alguer ha mantingut deslligat d'una atenció i coneixement més estesos.